

neve, a vezetéknev Széchenyi István, és nem az alapító Széchenyi Ferenc névhasználatát követi.

A *Ki vagyok én? Nem mondom meg. Tanulmányok Petőfiről* című kötet jelentősége nemcsak abban áll, hogy szinte minden tanulmányában van értékes, megvilágító erejű észrevétel, hogy régi kutatási adósságok törlesztésére éppúgy sor kerül, mint az értelmezési hagyományban már valamilyen módon jelenlévő témák kiegészítésére, újragondolására, megcáfolására, hanem abban is, hogy mindez egy, az ún. társtudományok képviselőiből összeállt szakmai közösség érdeme. Az utóbbi évtizedekben nem jelent meg ilyen nagy volumenű, az életpálya és az életmű különböző elemeire rákérdező tanulmánykötet, és bár a Petőfi iránti érdeklődés az elmúlt tizenöt-húsz évben is meglehetősen intenzívnek mondható, általában egyemberes vállalkozássá vált.

A kötet vállaltan követője szeretne lenni a Kerényi Ferenc által érvényesített kultúratudományi szemléletű Petőfi-kutatásnak. Abban, hogy mennyire marad időtálló ez a szemléletmód, már ennek a tanulmánykötetnek is komoly szerepe lesz.

(Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2014.)

Halász Hajnalka: *Nyelvi differencia megkülönböztetés és esemény között. Jakobson, Luhmann, Humboldt, Gadamer, Heidegger*

Amennyiben a nyelvi differencia visszahúzódása, reprezentációval szemben mutatott ellenállása mindig is már megelőzi nyomainak érzékelhetővé válását, az ezt a mozgást olvasni vágyó tekintet különösen fájdalmas, sőt bizonyos értelemben (és fenomenális értelemben biztosan) áthatolhatatlan akadályokba ütközhet. Az efelett érzett szorongást jelölő talán legemlékezetesebb példa az Archie „de-bunker” Bunker által gyanútlanul feltett, a tropológia rendszereinek való kiszolgáltatottság feltárulását lehetővé tevő, szívet tépő kérdés: „What’s the difference?”¹ Mégsem állítható azonban, hogy ez a probléma csupán a retorikai jellegű kérdésfelvetésekre korlátozódna. A *Nyelvi differencia megkülönböztetés és esemény között* éppen ahhoz a rendkívül nehezen megragadható problémához szól hozzá, hogy miként azonosítható a nyelvnek ez a mozgása, és az hogyan íródik – mint a nyelvtől magától valójában elválaszthatatlan tényező – a nyelvről való gondolkodás lehetőségeibe a nyelvi fordulatot tanúként és tevékeny résztvevőként alakító életművekben. A könyv tehát arra keresi a választ, hogy a nyelvi tudatunkat messzemenően alakító, meghatározó kísérletek azon igyekezetük során, hogy a nyelvnek ehhez a tapasztalatához minél közelebb kerüljenek, milyen formában juttatják (szükségszerűen) szóhoz a nyelvi differenciát.

Ennek első lépéseként Halász Hajnalka arra tesz kísérletet, hogy a nyelvi differencia effektusait az irodalom médiumainak – vagy pontosabban inkább: az irodalom médiumait a nyelvi differencia – viszonylatában számba véve rendezze ezen oppozicionális kettősséget (végső soron materialitás és immaterialitás fogalmi kettősét) el úgy, hogy azok ne mint egymást kioltó, hanem mint egymást feltételező fogalmak mutatkozzanak meg. Ennek bizonyítása azért kulcsfontosságú, mert a könyv egyik legfontosabb tézise szerint a technikai kódfogalmat vezérmotívummá emelő médiumarcheológiai elgondolások Kittler nyomán (16.) osztoznak abban a tévedésben, amely szerint az emberi kommunikáció csatornáitól eltávolodva, egy matematikai alapokon nyugvó kód égisze alatt kiküszöbölhető a(z) alfabetikus) nyelv okozta bonyodalmak.²

¹ Paul DE MAN, *Allegories of Reading. Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke, and Proust*, Yale UP, New Haven – London, 1979, 9–10.

² Meg lehetne természetesen itt jegyezni, korántsem biztos az, hogy Kittler nyelvszemlélete ilyen egyszerű, a shannoni modellből közvetlenül levezethető alakzat lenne – hiszen Kittler az irodalom retorikai dimenzióját szem előtt tartva, sőt azt mozgósítva olvassa újra a kultúrtörténetet médiumtörténeti perspektívából, és éles különbséget tesz a számítógépek nyelve (ez lehetne Shannon kódjának helye) és az emberi nyelv között –, még ha a követőit illető kritika valóban jogos is.

Amiről viszont ezek az elméletek, éppen sajátos nyelvfeledettségük okán képtelenek referálni – ahogy a szerző Jakobson-olvasatának zárlatában már sejtető – az az, hogy legyen bár struktúrája matematikai, „[a] rendszer [...] nemcsak hogy nem független saját olvashatóságától, de az általa kiváltott és mégis őt megelőző felcserélések eseménye előzi meg és működteti”. (36.) Halász éppen ezért mellőzi a differencia fogalmának történeti áttekintését, és az említett Jakobson mellett Luhmann, Humboldt, Gadamer és Heidegger szövegeinek szoros olvasásával igyekszik ezt az irodalom-, és tágabb értelemben humántudományos szempontból sorsdöntő problémát a nyelv dimenziójában olykor akár automatizmusként jelentkező differenciaképződést szem előtt tartva megvilágítani.

A könyv két nagyobb egységből áll, ezek a *Rendszer – megkülönböztetés – differencia*, valamint az *Idegenség – másik – esemény* címetek viselik. A vizsgált korpusz ennek megfelelően bomlik kétfelé. Az alcímekben is jelzett szerzők közül Gadamer, vele együtt pedig főként a hermeneutikai értésmódok alapjait képező nyelvvelméleti tradícióknak a fentebb jelzett konfrontációkból is merítő újraszituálási kísérlete lesz a két egységet összekötő kapocs. Az első tematikus rész nyitófejezete Jakobson fonológiáját *A fonéma sajátos jelszerkezete* felől olvasva teszi a matematikai-logikai kódfogalom érvényesülésének eklatáns példájává, ezért az abban munkáló előfeltevések és a differencia észrevétlen működése miatt a szövegbe épülő ellentmondások és törések transzparensse tétele vezeti az érvmenetet. Ezen a nyomon továbbhaladva azt Luhmann rendszerelméletének alapos rekonstrukciója követi, főként ennek művészetelméleti vonatkozásaira koncentrálna. Ugyan Halász Luhmann, pontosabban az ő differenciafogalmát az ötvenes évek interdiszciplináris érdeklődésű kutatásaival hozza összefüggésbe (37.) – így tulajdonképpen a jakobsoni kommunikációelmélet előfeltevéseiben osztozó szerzőként felmutatva a német gondolkodót –, szerepe mégsem merül ki ennyiben, sőt a luhmanni elmélet és fogalmai (különösen a forma és médium megkülönböztetése) meglehetősen produktívnak mutatkoznak a soron következő fejezetek olvasataiban. Így a Gadamert és Husserlt vizsgáló fejezettel záruló *Rendszer – megkülönböztetés – differencia* nem várt tanulságokkal szolgál. Többek között azzal, hogy a gadameri terminológia látszólagos zártságáról is kiderül, hogy az az észrevétlen differenciaképződés nyelvi műveleteinek kitett alakzatokat, de főként trópusokat generál. Ezt Halász az *Igazság és módszer* „tükrös” szöveghelyeivel – képmás és mintakép, kép és leképzett viszonyait vizsgálva – mutatja meg, amely olvasatban az esztétikai meg- és hermeneutikai meg nem különböztetés fogalmai is új megvilágításba kerülnek, új ténket nyernek (91–92.), így a képszerűséggel (a husserli fenomenológia ennek terét tölti be a fejezetben) Gadamer által szembehelyezett spekulatív nyelvi struktúra a pillantásban feltáruló esemény tanúságaként állhat előttünk. (92.) Ugyan a fejezet képes felmutatni a gadameri „rendszer” (nyelvileg is) konzisztens felépítését, kérdésként hátramarad az, hogy „vajon felismerhető, tapasztalható vagy reprezentálható-e egyáltalán a másik, a nyelv vagy a másik mássága mint olyan?” (95.) Ezt a kérdést immáron a beszéd és hallás felé továbblépő *Idegenség – másik – esemény* című második tematikus egység, a differencia ezeket megszakító, beszéd és hallás között törést konstruáló teljesítményét a „másik” láthatóvá (vagy inkább: hallhatóvá) válásában azonosítva

Heideggert, Humboldtöt és megint csak Gadamert faggató, tulajdonképpen egyetlen monumentális gondolatmenetben teszi próbára a szerző.

Sohasem szerencsés egy könyvön azt számon kérni, amit nem tartalmaz. Mégis szembevető és elgondolkodtató lehet, hogy a már Luhmann által is a differencia elméletének „előfutáraként” megnevezett Saussure³ vagy a „différence” metaforájával, így a *différence* fogalmával összefonódó Derrida neve sem szerepel az alcím illusztris névsorában. Azonban a helyzet korántsem ilyen egyszerű, hiszen annak ellenére, hogy jelölt módon csupán egy-egy, mindössze néhány oldalas alfejezet foglalja felük, az általuk felvetett problémák végighúzódnak az egész könyvön. Saussure nyelvi értéke a *Rendszer – megkülönböztetés – differencia* fejezeteit határozza meg háttérként egyáltalán nem elhanyagolható módon. Mint egyfajta referenciapont újra és újra felbukkan (31., 47., 51–53., 86.), ennek során pedig a fogalom eredeti kontextusában való körütekintő elemzését követően mind rendszerelméleti, mind hermeneutikai újraértékelésre sor kerül. Szintén megkerülhetetlen Derrida, akinek Heidegger-olvasatai vezetnek az *Idegenség – másik – esemény* gondolatmenetét, sőt *Az állat a Másikhoz képest is más*. Derrida című alfejezet a könyv második felének kulcsaként olvasható. Saussure-höz hasonlóan fontos, mondhatni lappangó pozícióba kerül Lacan, habár az általa bevezetett megkülönböztetés „Szimbolikus”, „Imaginárius” és „Valós” között, valamint az ezek közötti csereviszonyokat példázó tükörstádium leírása inkább a megértés lehetőségének radikális kritikájaként, (humboldti) „próbakőként” (129.) jut szóhoz. A megkülönböztetéseknek és felcseréléseknek ez a lacani rendszere a Jakobson-olvasatban elsőként ugyan még a médiumarcheológiai vagy „nem-hermeneutikai” eljárásmodokban a saját nyelvi feltételezettség, valamint az ettől elválaszthatatlan figuralitás (34.) nem tudatosulásának fenntartójaként és az elfedés(ek) műveletének észrevétlen működésbe léptetőjeként nyer értelmet. A jelek fenomenalitását materialitásként félreismerés „nem hermeneutikai” pillantás mint a tükörstádium félreismerő-funkciójának való önkiszolgáltatás és az ezen eljárásmod alapját lefektető nyelvi naivítás látványos (35.) példajaként jelenik meg. Azonban később az első Gadamer-fejezetből kitűnik, hogy a tükörbe pillantásban rejlő, Lacan által feltételezett félreismerés még korántsem biztos, hogy menetrendszerűen be is következik, sőt a félreismerés negativitása egy nyelvileg reflektáltabb olvasatban inkább a felismerés pozitívitasaként határozható meg.

Ahogy Halász Hajnalka rámutat, az *Igazság és módszer*nek a nyelv spekulatív struktúráját tematizáló részeiben felbukkanó tükör trópusa „a nyelv »univerzális« dimenzióját megalapozó körkörösségnek a képszerűséggel való szembenállását” (76.) prefigurálja. Az esztétikai megkülönböztetés és a hermeneutikai meg nem különböztetés elkülönülődésében, mivel a nyelv médiuma bizonyos értelemben maga a tárgyiasíthatatlan – és a tükör trópusában színre vitt – differencia (78.), a tagadás általi megkülönböztetésben automatikusan előálló megkettőződés (94.) végső soron eldöntetlenné teszi, hogy a kép kapcsán a képmás vagy a mintakép teljesítményéről

³ Niklas LUHMANN, *Bevezetés a rendszerelméletbe*, ford. BRUNCZEL Balázs, Gondolat, Budapest, 2006, 66–67.

kell-e beszámolnunk, hiszen a képbe már mindig is belépett a mintakép mint többlet. (91.) Éppen a meg nem különböztetés elve az, amely ezt az eldönthetetlenséget ki-termeli magából, és ahhoz vezet, hogy a hermeneutikai és esztétikai beállítódás közötti határok – minden ezt a lehetőséget célzó óvintézkedés ellenére – elmosódnak. (91–92.) A gadameri „tükör” sajátosságaiból adódóan azonban a tükörbe pillantás mint esemény (92.) nem esik a megkettőzések és felcserélődések áldozatául, mivel Gadamer a „tükörbe pillantást”, amely saját tekintetének szimbolikus médiumaként áll elő, „nem téves azonosításként, hanem az igazság trópusaként, saját performatív pillantásának újraelsajátításaként érti”. (93.) Ez azt is jelenti, hogy amíg mindenfajta evilági tükör működésének minimális feltétele a tükröződő felület fonákján megtalálható bevonat, Gadamer tükre, mivel a pillantás újraelsajátításának műveletén alap-szik – amely tulajdonképpen a „hagyománnyal [és az azt hordozó nyelvvél – B. G.] folytatott dialógus” (95.), a partnerek közötti átjárás és a megértés lehetőségességét példázza –, átlátszó kell, hogy legyen. (93.) Ebből következik, hogy egyfelől a Lacan által tételezett, mindig is már a szubjektum (katakretikus) létrejöttével egyidejűleg bekövetkező, majd tovább gyűrűző ellenőrizhetetlen felcserélések és téves azonosítá-sok láncolatának kimenetén elhelyezkedő „én”, másfelől pedig a Gadamer művében inszenírozott hermeneutikai pozitivitás, vagyis a félreismerés és a felismerés ese-ménye áll szemben egymással, noha ez a szembenállás maga a nyelvi differenciának kiszolgáltatott (94.), és ezt a kiszolgáltatottságot talán éppen a művészet luhmanni funkciója teheti láthatóvá (93.) – amely megállapítás a Luhmannnak szentelt fejezetet ismét csak (látszólag) nem várt jelentőséggel ruhazza fel.

A másik másságának a könyv két része közötti csatolást tulajdonképpen végrehajtó, már jelzett kérdése lesz az, amiben „artikulálódhat” a nyelvnek ez a körköröséget meg-bontó differenciája. Heidegger *Az út a nyelvhez* című írását elemezve Halász a szöveg érvmenetének körkörös felépítését emeli ki, valamint azt, hogy a nyelvet nyelvként elgon-doló gondolkodás számára a beszéd és hallás kezdetben feltételezett cirkularitásában (100.) bejárando út megtétele csakis egy (hallás utáni mondva) ismétlés lehetőségében adódhat és állhat elő mint feladat. (108.) Mivel ebben a relációban a nyelv beszédéről vagy „mondásáról” az derül ki, hogy Heidegger számára a hallásnál eredendőbb, vala-mint a gondolkodással egyidejűleg jelentkezik (112.), a rá való hallgatás – amely a meg-szólalás eseményének feltétele – nem teszi lehetővé a saját beszéd érzékelését (117.), vagyis a nyelvként azonosítható másik olyan törést állít elő, mely megszakítást ékel a hallás és beszéd általában körkörösésként felfogott ökonómiájába. A legfontosabb kérdés itt tehát talán valóban az, hogy *ki* vagy *mi* karakterrel bír a „*mint olyan*” feno-menológiai dimenzióját megnyitó másik. (104.) *Az út a nyelvhez* persze erőteljesen támaszkodik Humboldt nyelvelfogásának kritikájára/(affirmációjára?), ezért Halász Humboldt egy kevésbé ismert értekezését, majd a Humboldthoz szintén erőteljesen kötődő Gadamer (újra)olvasva igyekszik ezt a karaktert láthatóvá tenni.

Halász Hajnalka látványos elemzése Humboldt szövegeit az artikuláció, ezzel pedig a beszédképesség fellépésének mikéntje felől faggatja, hiszen a német szerző esetében a hallás és artikuláció olyan viszonyával kell számolni, amely maga is körszerű struktú-rába törekedve, ám a saját és a másik hangjának elválasztottságából (128.), a másiknak

a sajátot láthatóvá tévő teljesítményéből indul ki. *Az emberi nyelvek szerkezetének különbözőségéről...* azért bír Halász számára fokozott jelentőséggel, mert segítségével nemcsak a humboldti nyelvelfogás alapfogalmainak berendezkedése, de a másik mi-benléte is transzparenssé tehető. Az *én*, a *te* és az *ő* névmások szerepének leírásakor ugyanis Humboldt vélhetőleg „a gondolatnak a hanggal való összefüggését fogalmazza újra, amennyiben ebben az *én* a gondolkodás, a *te* a nyelv, az *ő* pedig az érzékelhető külvilág paradigmájává válik”. (135.) Az elemzett szöveg vonzereje továbbá, hogy a beszédképés antropomorf (egyszersmind biológiai) karakteréről leválva, pusztán gram-matikai viszony, egy szembeállítás és egy ellentét rendszere (*én/te* ↔ *ő* / *én* ↔ *te/ő*) állítja elő a hang lehetőségét. (138–139.) Az antropológiai és nyelvi hierarchiájának felmérése tehát itt arról tanúskodik – hasonlóan természetesen a heideggeri szöveg-helyekhez –, hogy a nyelv elsőbbségéből kell kiindulni, mivel bármiféle individuum létrejötte és az ennek nyomában járó megszólalás a nyelv ezen elemi grammatikai para-digmáinak kiszolgáltatott. (136.) Ebben az értelemben tehát a névmások differenciája hozza létre az „embert”. Azonban nem lehetünk benne biztosak, hogy ez a létrejövés mindenkor a gondolkodás ellenőrzése alatt áll, sőt az állati hang és az artikuláció ket-tőssége nélkül a nyelv fenti formalizmusa sem vált volna láthatóvá. Ennek a nyelvi mű-ködésnek a nem ellenőrizhető – mert nem tudatos (137.) – tényezője éppen az a nyelvi differencialitás lesz, amely így észrevétlenül teszi lehetővé a megszólítást, vagyis egy olyan másik, amelyen az *én* mindenfajta önkimondása (148.), de könnyen lehet, hogy a nyelv képessége (144.) maga is áll.

A nyelvnek mint világnak az eseményszerű feltárulása az *Igazság és módszerben*, tehát a hermeneutikai tudat létének meghatározhatósága Halász könyvében szintén az ember–állat-dichotómia felől tűnik elgondolhatóknak, hiszen ebből a perspektívából nemcsak a tudat (tudatos), de a nyelvi differencia (észrevétlen, tehát tudattalan) mű-ködése, valamint az ezek között meglévő konstitutív feszültség is átmenthető az előző fejezetek olvasatainak tanulságai közül. Gadamer-nél az állat, helyhez nem kötött létező lévén, radikálisan helyhez, környezetéhez kötött, míg az ember viszonylagos (és min-denekelőtt hermeneutikai) szabadsága éppen abban áll, hogy a nyelv „*mint olyanként*” ismerteti fel vele a környező világot, és ezzel bejárhatóvá teszi azt. (162.) Már szó esett a felcserélések lacani negativitásának igazságként való értelmezéséről Gadamer filozófiájában korábban, azonban ez igazi helyét a könyv (már-már hálózati) össze-függérendszerében csak ezen a ponton nyeri el. A „*mint olyanként*” való felismerés képességével bíró hermeneutikai tudat mivel már eleve magában foglalja a differencia tudattalan műveleteit és az esztétikai megkülönböztetések önleplező tendenciájának kritikai tudását, „az esztétikai-metafizikai tudat tudatosságának és az állat tudatlan-ságának a kereszteződésésként tűnhet föl”. (163.) Vagyis a Gadamer által leírt dialógus utat enged „a nyelv szabad és tervezhetetlen” eseményeinek, ezzel pedig fenntartja a hagyomány szóhoz jutásának *valódi* lehetőségét, sőt mindez olyan pillanatnyi pasz-szivitást követel meg, „amelyet az elemzett diskurzusok rendre az állattal, az állati tudattal mint pusztá öntudatlan reakcióval rokonítanak”. (164.) Az állat fogalma így arra is rávilágíthat, hogy az, ami Gadamernek biztosan, de már Humboldt számára is – a beszédre való képességet megnyitó tudattalan nyelvi mozgások okán – bizonyos

mértékben lehetőség, vagyis a nyelv tudattalan, nem önreflexív mozgásának, retorikai működésének és állandó, leginkább automatikus differenciaképződésének hatalma, valamint ennek a hatalomnak a megnyilvánulása a gondolkodásban, Derrida eseményértelmezése felől éppen Heidegger gondolkodásán reked kívül. (166.) Hallás és beszéd megkülönböztethetőségének kérdése felé visszakanyarodva Halász mégis az erőszak és elszenvetés, valamint a fájdalom fogalmait hívja segítségül, Heidegger Trakl-elemzésének irányából megközelítve a problémát, hiszen ez az olvasat ellentétben az előzőekkel, arra kérdez, hogy a tudattalan struktúrák ellenében mi az vagy mik azok a feltételek, amelyek a „kései” Heidegger gondolkodásában az embert konstituálják és/vagy érzékelhetővé teszik.⁴

Halász Hajnalka gondos, a szöveg „akarátát” messzemenően becsülő *olvasatai* az *olvasás* legalapvetőbb dilemmáival szembesítik *olvasójukat*. Szigorú, pontos elemzései rendkívüli, főként német orientációjú szakmai felkészültségről tanúskodnak, amely felkészültség nem csupán az itt bemutatni igyekezett kérdések tárgyalásakor érvényesül, hiszen például Luhmann-nak az irodalomtudomány perspektívájából végrehajtott, és így annak szempontrendszerén belülről helyezett értelmezése a legkiválóbb ezt célzó munkák egyike. A *Nyelvi differencia megkülönböztetés és esemény között* magas színvonalon valószínűleg megcélküzéseit, igencsak releváns (részben a kritika elején is említett konfrontációtól elválaszthatatlan) kérdésfelvetéseivel és megállapításaival – noha a recepció előre nem tervezhető mivolta okán tulajdonképpen beláthatatlan, hogy ez bekövetkezik-e vagy elmarad – minden az irodalmat és az olvasást komolyan vevő, igényesebb szakmunkának számot illene vetnie. Megkerülhetetlen tény, hogy a Jakobsont, Luhmann, Humboldt, Gadamer, Heidegger, Saussure-t, Husserl és Derridát faggató szerző irodalmi értésmódunk, de mindenekelőtt nyelvünk működésének és az erről való gondolkodásnak (diskurzusnak) mikéntjét annak alapjainál vonja kérdőre. „Így talán még az a félve tett kijelentés is megkockáztatható”, hogy Halász Hajnalka első könyve az utóbbi néhány év magyar nyelvű elméleti munkáinak egyik legizgalmasabb darabja.

(Ráció, Budapest, 2015.)

⁴ Hely hiányában álljon itt kommentár nélkül: „Az eddigi kontextusok nyelvén artikulálva a problémát: az ember emberré válásának és a megszólalásnak mindenekelőtt a hallás és az artikuláció szétválása, szétkapcsolása a feltétele, amelynek az eseményében az »ember« mindkét irányban ki van szolgáltatva: a másik beszéde egyszerre sajátítja el a hallást és uralja a hangképző szerveket, a testet mint idegen irányítás alatt álló szervet, miközben másfelől az ilyen formán utánamondó/mutató, önmagát feladó, önmagától eltekintő, és ebben a hallani tudását tanúsító test csak egy mindenkor más számára látható és hallható.” (173.)

Géher István László: *Dekonstruált ritmika. A vers szótagidőtartam-lüktetésének szimmetriarendje Weöres Sándor Magyar etűdök verseinek 1. sorozatában*

Jóllehet Géher István László immár könyv formájában is hozzáférhető korábbi doktori disszertációja Weöres Sándor *Magyar etűdök* című művének első verssorozatát, a sorozatba tartozó egyes versszövegek szegmentálásában részt vevő ritmusalkotó jelenségek mögött meghúzódó hangtani minőségek feltérképezését választotta tárggyá, nyilvánvaló, hogy a kötetet elsődleges érdeklődési köre szerint nem a Weöres-szakirodalom összefüggésében érdemes értékelni, hanem a verselméletében. Szó sincs azonban arról, hogy a könyv újabb nézetekkel, esetleg valamely korábbi nézet bírálatával vagy megerősítésével kívánná gazdagítani verselméleti gondolkodásunkat. Géher egy saját fejlesztésű, informatikai alapú elemző módszert ismertet, és annak gyakorlati eredményeit mutatja be. A bölcsészettudományok területén ilyesmi meglehetősen ritkán fordul elő, habár filológusként mindannyian kulturális adatállományokat hozunk létre, őrünk és kezelünk. Ebben az esetben bizonyára külön kellene értékelni a módszer elméleti aspektusait és gyakorlati működését, alkalmazhatóságát. Az informatikai eszközök és megoldások bírálatára vagy méltatására hozzáértés hiányában nem vállalkozom, recenziómban kizárólag a szótagidőtartam-lüktetés szimmetriarendjének vizsgálatával, azaz a SZILSZ-módszerrel kapcsolatos elméleti megfontolások kapnak helyet.

Ahhoz, hogy a SZILSZ-módszer verselméleti helyzetét világosan lássuk, azokat az egyszerű alapelveket érdemes összefoglalni, amelyekben a különféle, egymással vitatkozó, ma érvényesnek tekinthető verselméleti nézetek osztoznak. Az egyik ilyen közös alapelv, hogy a vers ritmikái és retorikai értelemben erőteljesen rendezett szöveg. Rendezettségének elsődleges feltétele a ritmikái szegmentáció. Ebben az értelemben mondhatja azt Kecskés András, hogy „a felismerhető sorképzés az ismétlődő jelentésbeli, nyelvszerkezeti és hangzati megfeleléseknek az a minimuma, amely nélkül a szöveg nem tekinthető versnek”.¹ További közös belátás, hogy a ritmusképzés nyelvhez, esetünkben a magyar nyelvhez kötött. A kutatás e nyilvánvaló feltételezésein kívül érvényesülnek nehezebben hozzáférhetőek is. A verselmélet számára a vers érzékelhető materialitása tárgyi jelleggel bír: az érzékek számára közvetlenül felfogható,

¹ KECSKÉS András, *A magyar vers hangzásszerkezete*, Akadémiai, Budapest, 1984, 47.